

TÜTÜN EKSPERLERİ DERNEĞİ

TÜTÜN RAPORU (2018)

Türkiye'nin uluslararası piyasalarda marka değeri olan en önemli tarımsal ürünlerinden bir tanesi de tütündür. Türkiye'de yetiştirilen oryantal tütünler, dünya piyasalarında uzun yıllar boyunca gördüğü yüksek talep sayesinde "Türk Tütünü" ismi ile anılmaya başlamıştır.

Anadolu topraklarına ilk tütün fidesinin dikilmesinden bu yana tütün; üretimi, ticareti ve tüketimi ile adeta bu toprakların siyasal, ekonomik ve toplumsal tanıklığını yansıtan bir ürün haline gelmiştir. Tütün ve tütün mamullerinin, toplanan vergilerdeki payının yüksekliği, ihracatta diğer birçok tarım ürününe olan üstünlüğü ve ilgilendirdiği büyük sayıdaki üretici ve tüketici kitlesi nedeni ile geçmişten bu yana üretimi, alım ve satımı, özel kanunlarla düzenlenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminde Dünyu Umumiye İdaresi ile kurulan Reji şirketine son verilmesiyle tütün üretiminin izlenmesi, gerekli izinlerin verilmesi gibi her türlü düzenleme kurulan İnhisarlar İdaresinin kontrol ve yetkisine bırakılmıştır. Bu amaca hizmet etmek üzere 1924, 1930 ve 1938 yıllarında yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiş, 1969 yılında yürürlüğe giren Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu da 2002 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Ülkemiz tütüncülüğünde dikkat çeken en önemli düzenleme 09/01/2002 tarih ve 24635 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 4733 Sayılı Tütün Yasasıdır. Söz konusu yasa, kamuoyunda 15 günde 15 yasa olarak adlandırılan yasalardan biri olarak 2002 yılında çıkarılmış ve "1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu" nun yerine tütün ve tütün mamulleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek üzere yürürlüğe girmiştir.

4733 Sayılı Tütün Yasası ile, Destekleme alımlarına son verilmiş, Sözleşmeli üretim modeli ile tütün üretimi başlamış, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Üst Kurulu (TAPDK) kurulmuş, akabindeki yıllarda TEKEL Genel Müdürlüğü tasfiye edilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte üretim miktarında ve üretici sayısında önemli düşüşler yaşanmıştır.

TAPDK, kuruluşundan 15 yıl sonra 24.12.2017 tarihinde 696 sayılı KHK ile kapatılarak görev ve yetkileri Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı kurularak, Tarım ve Orman Bakanlığına devredilmiştir.

2018 yılına ilişkin derneğimizce derlenen veriler ışığında Tütün ve Tütün Mamulleri Sektörü, Raporunu kamuoyunun bilgisine sunarız.

(Tablolarda kullanılan veriler alım satımın gerçekleştiği yıllar baz alınarak ifade edilmiştir. Örneğin 2017 yılı mahsulü tütünlerin alım satımının 2018 yılında yapıldığı dikkate alınmalıdır. Veriler Tarım ve Orman Bakanlığı sitesinden derlenen resmi rakamlardan oluşmaktadır.)

TÜTÜN ÜRETİMİ

Dünyada Oryantal tip tütün üretiminde uzun yıllardır söz sahibi olan Türkiye son yıllarda yaşanan kan kaybına rağmen dünya oryantal tütün pazarında hala lider ülke olarak gözükmektedir. Oryantal tütün üretiminde ülkemizi, rakip ülkelerle mukayese ettiğimizde yıllar itibarı ile rekolte değişimleri olmakla beraber 185 bin tonluk **Dünya Oryantal Tütün pazarının yaklaşık yüzde 32'si Türkiye'ye aittir.**

Tablo 1 - Oryantal Tütün Üreten Ülkeler ve Üretim Miktarları

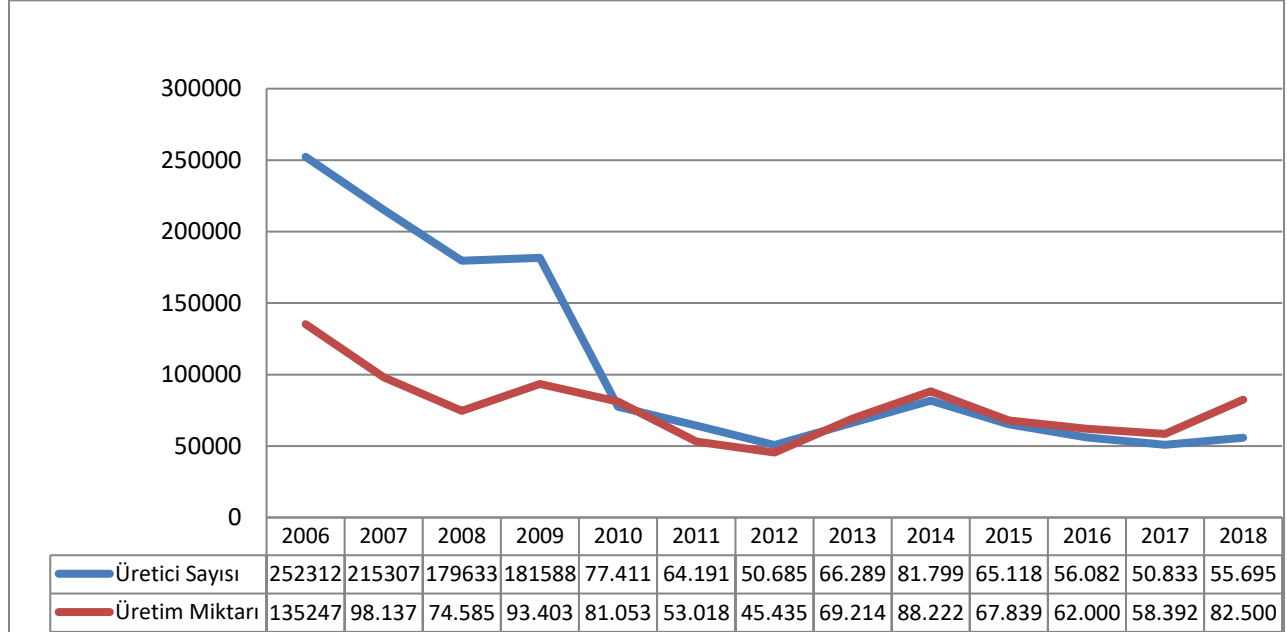
Ülke	Oryantal Tütün Üretimi (Kg)	Oryantal Tütün Üretimi (%)
Türkiye	60.000.000	32,3
BDT	30.000.000	16
Yunanistan	22.000.000	11,8
Makedonya	21.000.000	11,3
Çin	18.500.000	10
Bulgaristan	9.000.000	4,9
Lübnan	5.000.000	2,7
Arnavutluk	3.000.000	1,6
Diğer	17.000.000	9,4
Toplam	185.500.000	100

Kaynak: (2015) Universal Corp.¹

Ülkemizde tütün üretimi sözleşmeli üretim modeli ile gerçekleştirilmektedir. **2018 yılında sözleşmeli üretim yapan 56 bin üretici 943.000 dekar alanda yurt genelinde 82,5 milyon kilogram tütün üretmiştir. Aynı zamanda sözleşmesiz olarak üretilen ve kayıtlara geçen 11 milyon kilogram tütün ile birlikte yurt genelinde toplam tütün rekoltesi 93,5 milyon kilogram olarak gerçekleşmiştir.**

4733 Sayılı yasanın çıktığı günden bu güne aradan geçen 15 yılda büyük kan kaybı yaşayan tütün üretimi rakamlarla ifade edilecek olunursa; 2002 ürün yılında 405 bin olan tütün üreticisi sayısı 2018 yılı itibarıyla %86 azalarak 56 bine, tütün üretimi ise 2002 ürün yılında 159.521 tondan %48 azalarak 2018 yılında 82.500 ton civarına gerilemiştir.

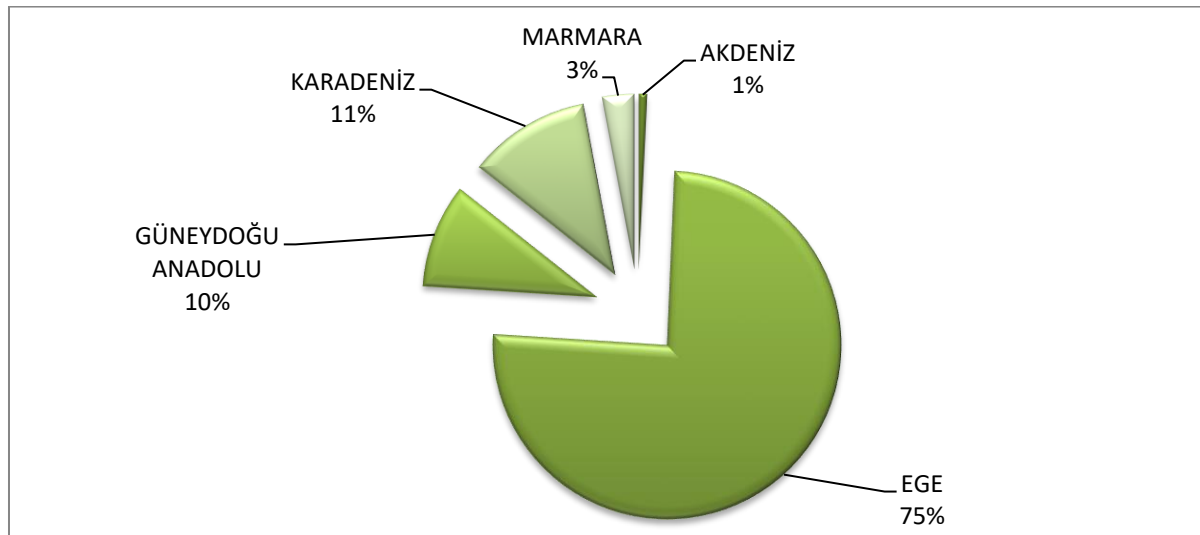
Tablo 2-Türkiye Sözleşmeli Yaprak Tütün Üretimi Üretici Sayısı / Üretim Miktarı (Ton)

Kaynak: GTHB

Yaprak Tütün ihracatımızın ağırlıklı kısmını oluşturan Ege bölgesinde, 2017 ürün yılında mevsimsel yağışlardan kaynaklı verim artışının yaşanması ile üretim 62.000 tonu aşmıştır. 82.500 ton toplam Sözleşmeli üretimin, Ege Bölgesi yüzde 75' ini Karadeniz bölgesi yüzde 11' ini Güneydoğu Anadolu bölgemiz ise yüzde 10' unu oluşturmaktadır.

Tablo 3 - Türkiye Sözleşmeli Yaprak Tütün Üretiminde Bölge Payları (2018)

Genç nesil tütün tarımının zorluğu ve gelirinin azlığı nedeniyle tütüncülükten uzaklaşmış, çoğunlukla büyükşehirlere göç etmiş, Ege ve Karadeniz Bölgesi'nde tütün üreticilerinin yaş ortalaması 48 yaş civarına yükselmiştir. **2018 yılında Ege Bölgesinde satılan tütünün kilogram maliyeti ortalama 15,16 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretici bu tütünün kilogramını 16,70 TL fiyatla satmıştır. Bu rakamlar ışığında tütün üreticisinin eline kendi işçilik yevmiyesi dışında bir şey geçmediği hane başına yıllık üretimin ise 1500 kilogram olduğu göz önüne alındığında, gelirinin asgari geçim seviyesinin çok altında olduğu gözükmektedir.** Alım fiyatındaki yıllık artış üretim girdilerindeki artışın gerisinde kalmıştır. Ürün kalitesinin de fiyatlandırmada belirleyici olması ile 2018 yılında üreticinin ortalama satış fiyatı bir önceki yılın altında kalmıştır.

Yaprak tütün firmaları ile üretici arasında düzenlenen "*Tütün Alım-Satım Sözleşmesi*"nin özel şartlar ve fiyatların hazırlanmasında firmalar söz sahibi olurken, örgütsüz tütün üreticileri bu sözleşmelerin önemli bir kısmına müdahil olamamakta, verilen fiyatı ve miktarı kabullenmek zorunda kalmaktadırlar.

Tablo 4 - Yıl Bazında Yurt İçi Ortalama Üretici Tütün Satış Fiyatları*

Alım Yılı	Ortalama Alım Fiyatı (TL/KG)
2018	16,56
2017	16,69
2016	13,80
2015	12,25
2014	11,18
2013	11,83
2012	9,83
2011	7,04

Kaynak: GTHB , (*Yerli Menşeler)

Sözleşmeli Üretim açısından bakıldığında son yıllarda özellikle üretici avanslarında önemli bir artış yaşanması ve alım garantisi üretici açısından kısmen rahatlatıcı bir unsur olarak gözükmiştir. Yasada öngörülen Açık arttırma sistemi ile alım satım ise hayata geçirilememiştir.

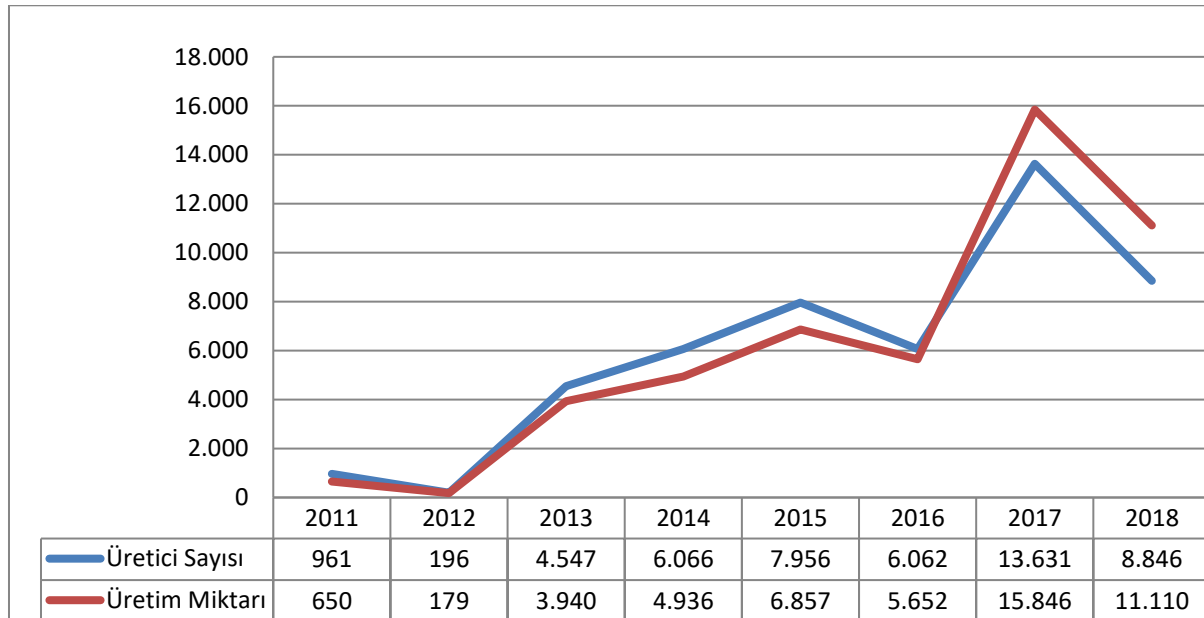
Milli Tarım Projesi ile yeniden tanımlanan Tarımsal havzalar içerisinde tütün yer bulamamıştır. Sözleşmeli yaprak tütün üretim ve ihracatının %90'ından fazlasını karşılayan Ege bölgesi, Orta Karadeniz bölgesi ve Adıyaman-Hatay-Antakya havzalarında ki tütün üretiminin de desteklenecek ürünler içerisinde yer alması gereklidir. Bu destekleme ithal

girdisi olmaksızın, yapılan tarımsal ihracata verilmiş bir destek olacaktır. Tütün üreticisi gelecek yıllarda da yalnız bırakılır ise dünya tütün ihracatında ki payımızı Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan'a kaptırma riskimiz bulunmaktadır.

SÖZLEŞMESİZ TÜTÜN ÜRETİMİ

TEKEL'in tütün piyasalarından çekilmesi ve sigara fabrikalarının satılması neticesinde piyasaya tümüyle hakim olan çokuluslu şirketlerin, tamamen yerli tütünden imal edilen sigaraları piyasaya yeterince sunmamaları sonucu yurt içinde satılan sigaralarda yerli tütün kullanımını en alt seviyeye inmiştir. Bunun sonucunda özellikle Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine olan talebin kısıtlanması ile tütün üreticileri sözleşme yapacak firma bulamamıştır. Ancak özellikle 2010 yılından sonra tütün mamulleri üzerinde artan vergi oranları, tüketicinin ucuz ürüne yönelmesi "Sarmalık Kıyılmış Tütün" olarak nitelenen piyasanın büyümesine neden olmuştur. Bu piyasa özellikle **TEKEL in piyasadan çekilmesi ile boşlukta kalmış bulunan tütün üreticilerine yeniden bir alternatif sunmuştur. Sarmalık Kıyılmış olarak tüketilmek üzere yaklaşık 20-25 bin ton tütün üretiminin olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamın 2018 yılında 11 bin tonu kayıtlara geçmiştir.**

Tablo 5 - Kayıtlara Geçen Sözleşmesiz Yaprak Tütün Üretimi Verileri (Ton)

Kaynak: GTHB

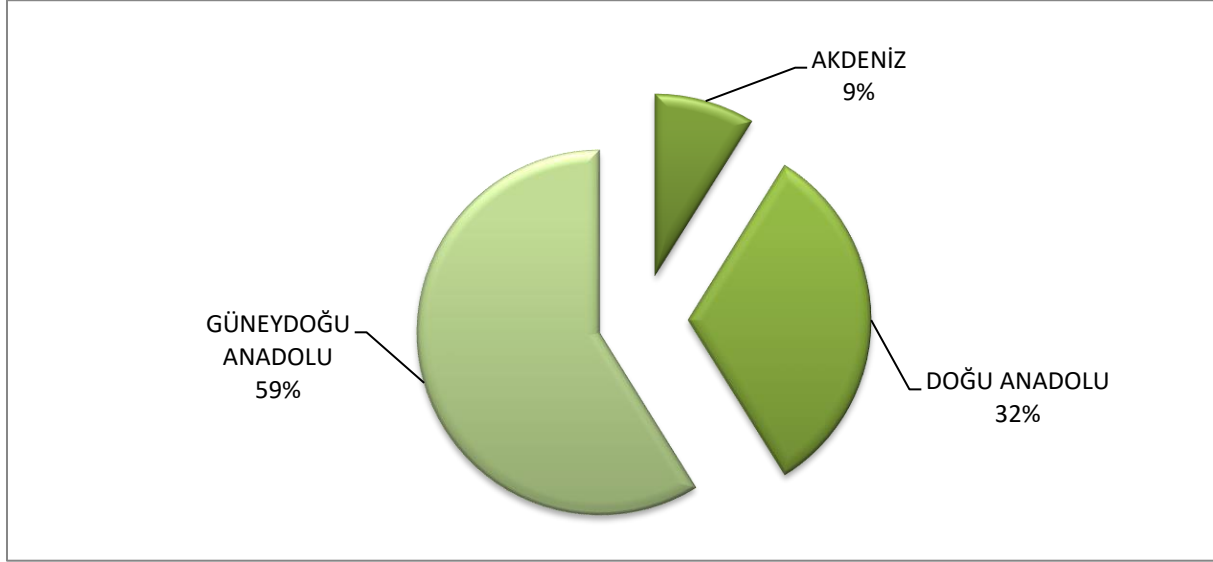
Hali hazırda sarmalık kıyılmış tütün piyasası zaten zirve yapmış ve kontrolsüz durumdadır. Var olan piyasayı yasal zemine çekmek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Yurt içinde üretilen ve Sarmalık kıyılmış tütünün doldurulması ile tüketilen Makaron (boş sigara tüpü) üretim rakamları, resmi veri elde edemediğimiz bu sahada ki üretim ve tüketim

rakamlarına ilişkin bir dayanak oluşturmaktadır. **2016 yılında yurt içinde satışa arz edilen 18 milyar adet makarona karşılık bu rakam 2017 yılında yarı yarıya bir artışla 27 milyar adete yükselmiştir.**

Sözleşmesiz tütün üretiminde bölge payları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6 - Sözleşmesiz Tütün Üretiminde Bölge Payları (2018)

Kaynak: GTHB

Üretilecek yeni politikalar ile önemli sayıda bu tütün üreticisinin kendi topraklarında yetiştirdiği ürünü tütün, kaçak olmaktan çıkarılmalıdır. Yasal zeminde üretimin ve satışın önü açılmalıdır. Üreticilerin veya yerli yatırımcının yüksek maliyetli yatırım gerektiren tesisler yerine yerli makine sanayicisinin ürettiği makinalar ile daha düşük yatırım gerektiren tesislerin de yasal üretim izni alınabilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda özellikle Torba yasa sonrası üretici kooperatifleri ve tesislere ilişkin, çıkarılması beklenen düzenlemeler biran önce hayata geçirilmelidir.

TÜTÜN FONU

Ülke tütüncülüğünün geliştirilmesi amacıyla 1986 yılından itibaren ithal edilen tütünlere kilogram başına 3 USD ve paket başına 40 cent dolar uygulanan Tütün Fonu AB-Türkiye İlerleme Raporlarının “Fiyatlandırma ve Vergilendirme” başlıklı 16. Faslı kapsamında 29/12/2009 tarih ve 27447 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren düzenlemeyle 2010 yılından bu yana “şişirilmiş tütün”, “şişirilmiş tütün damarı” ile “homojenize tütün” gibi işlem görmüş tütünlerde sıfırlanmış; yaprak tütünde ise ilk olarak 03/12/2010 tarih ve 27801 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren kararla 2011 yılında 2,25 USD/Kg düşürülmüştür. Her yılın sonunda yürürlüğe konulan Bakanlar Kurulu kararlarıyla kademeli

olarak azaltılarak 2017 yılı için 0,30 USD/Kg olarak belirlenmiştir. 2018 yılında ise 0,15 USD/Kg olan fon yıl sonunda sıfırlanacaktır. **2010 yılından itibaren tütün fonunda yapılan sıfırlama ve kademeli indirimler neticesinde, Türkiye'nin sadece fon kaynaklı kaybı 2017 yılı sonu itibarıyla 1 milyar doların üzerindedir.**

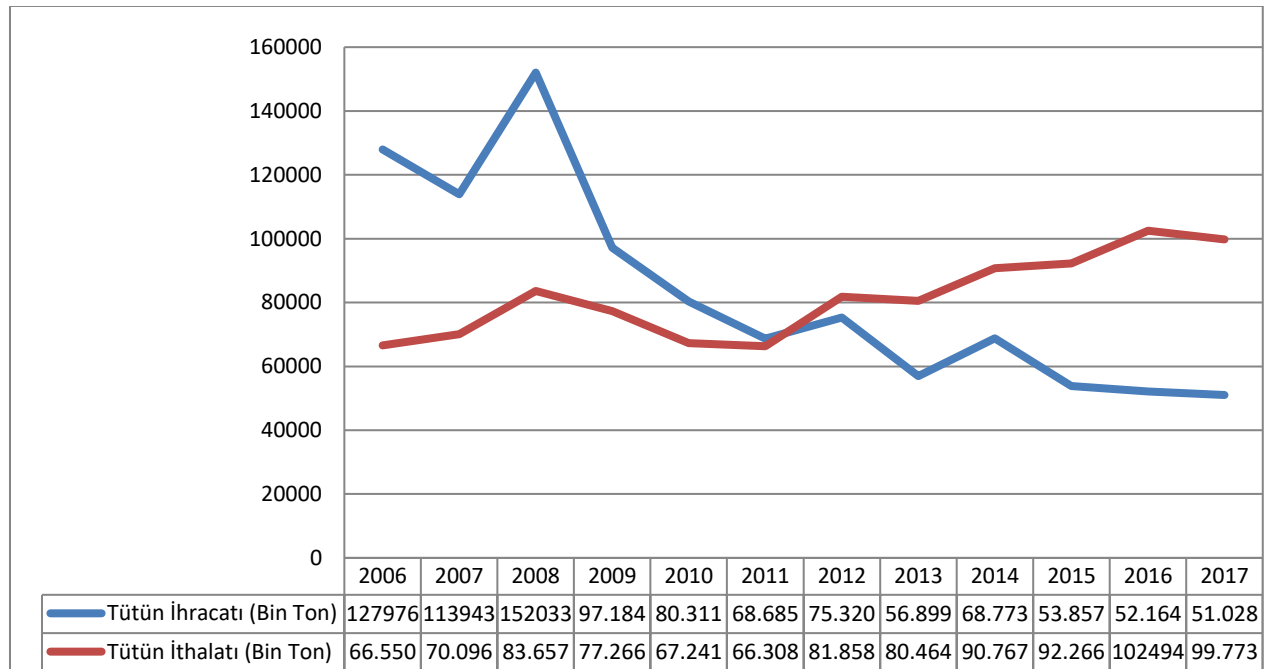
11 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile "ABD Menşeli Bazı Ürünlerin İthalatında Ek Mali Yükümlülük Uygulamasına Dair Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar" ile ABD'den ithal edilen tütünlere %60 oranında ek vergi uygulaması getirilmiştir. **2017 yılında toplam 522,7 milyon dolarlık tütün ithalatımızda ABD menşeli tütünlerin payı 51 milyon dolar civarındadır.**

TÜTÜN DIŞ TİCARETİ;

Ülkemizde **2017 yılında 51.028 ton tütün, 352.6 milyon dolar karşılığı ihraç edilmiştir.** Buna karşılık **tütün ithalatı, 2017 yılında 99.773 tona ulaşmış olup karşılığında 522,7 milyon dolar ödenmiştir.**

Fındık ve üzümünden sonra ülkemizin en önemli tarımsal ihraç ürünü olan tütün, **2012 yılından itibaren ithalat karşısında üstünlüğünü yitirmiştir.** Tütün ithalatımız her yıl düzenli olarak artışını sürdürmektedir.

Tablo 7 - Türkiye Tütün İhracatı ve İthalatı Karşılaştırma Grafiği (Ton)

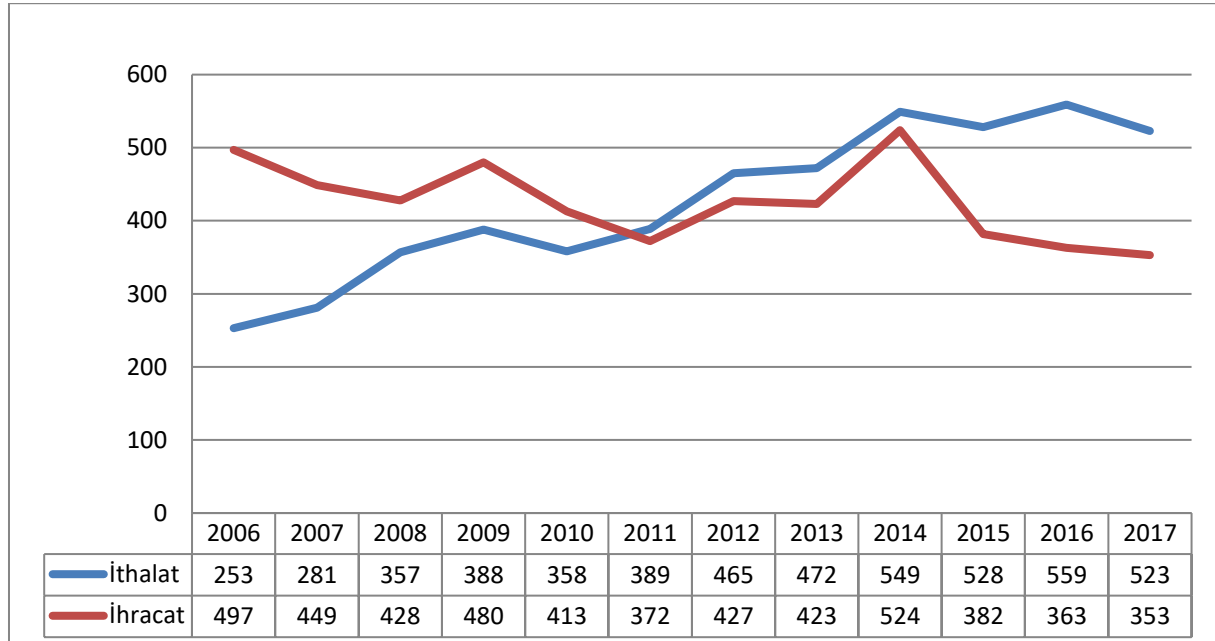
Kaynak: GTHB

2017 yılında 51.028 ton ihracata karşılık 99.773 ton tütün ithal edilmiştir.

Yaprak Tütün ihracatçısı firmalar, tütünü sözleşmeli olarak satın alarak, İzmir ‘de kümelenmiş tesislerinde işleyerek yurt dışı piyasalara sunmaktadır. Bu tesislerin 150 milyon dolar yatırım değeri ile birlikte yarattığı istihdam yaklaşık 3500 kişidir. Özellikle Dünya Sigara piyasasının oligopol yapısı dolayısı ile sınırlı sayıda alıcıya satış, Tütün ihracatçısı firmalarımız açısından bir handikap olarak değerlendirilebilir.

Uluslararası alanda artan alıcı talepleri ve fiyat baskısı alım politikaları üzerindeki temel etkeni oluşturmaktadır. Bunun yanında ülkemizde tütün üretiminde temel girdi maliyetlerinde yaşanan artış, Balkan ülkeleri ile rekabetimizde dezavantaj yaşanmasına neden olmaktadır.

Tablo – 8 Türkiye Tütün Dış Ticareti Karşılaştırmalı Grafiği (Milyon USD)

Kaynak: GTHB

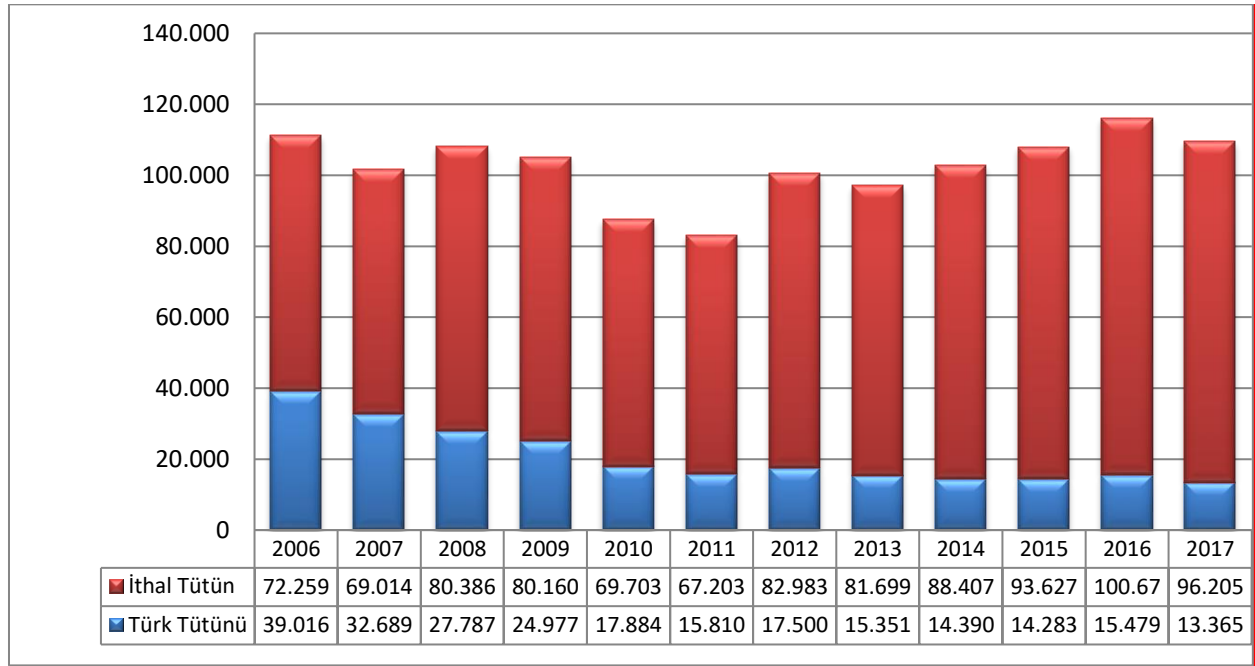
2017 yılında 353 milyon dolarlık ihracata karşılık 522,7 milyon dolarlık tütün ithalatı yapılmıştır. (Yapılan ithalatın 337 milyon doları Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi, 186 milyon doları ise Dâhilde İşleme Rejimi kapsamında gerçekleştirilmiştir)

Türkiye’de Üretilen ve İç Piyasaya Arz Edilen Sigaralarda Tütün Kullanım Oranları

TEKEL sigara fabrikalarının 2008 yılında özelleştirilmesi ve Tütün Fonunun kademeli olarak azaltılması sonucunda; Türkiye sigara pazarının tamamına yakınına sahip olan çokuluslu sigara şirketleri, sigara harmanlarında giderek artan miktar ve oranlarda ithal tütün çeşitlerini (özellikle

fonun sıfırlandığı homojenize tütün, şişirilmiş tütün damarı ve şişirilmiş tütün) kullanmaya başlamışlardır. Bu zaman zarfında iç piyasadan satın aldıkları yerli tütün miktarı bu kullanım oranlarına paralel olarak azalış göstermiştir. Tütün fonunun sıfırlandığı bu ürünlerin kullanımı sigarada perakende satış fiyatının artmasına rağmen önceki yıllara oranla önemli bir maliyet avantajı sağlamıştır.

Tablo 9 - İç Piyasaya Arz Edilen Sigaralarda Tütün Kullanım Oranları (Ton)

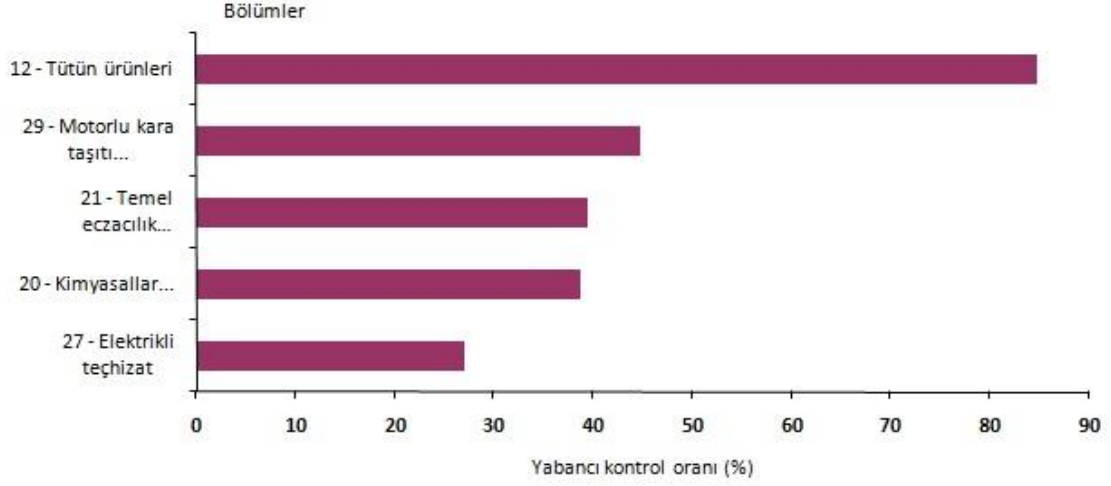

Kaynak: GTHB

Yurt içinde yetişen tütünlerin iç piyasamıza satış amaçlı üretilen sigaralarda kullanım oranı **2003 yılında %42,07 iken bu oran 2008 yılında TEKEL'in sigara biriminin özelleştirilmesinden sonra tütün fonunda bazı ürünlerde sıfırlanması ile hızla azalarak 2017 yılı itibarıyla %12 ye düşmüştür.**

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 verilerine göre, Türkiye'de tütün ürünleri imalatının %89,3 yabancıların kontrolüne geçmiştir. Ülkemizde yabancı kontrolünün en yüksek olduğu imalat sanayinde tütün ürünleri imalat sanayi ilk sırada yer almıştır.

Tablo 10 - İmalat Sanayinde Yabancı Kontrolünün En Yüksek Olduğu İlk 5 Bölüm (2015)

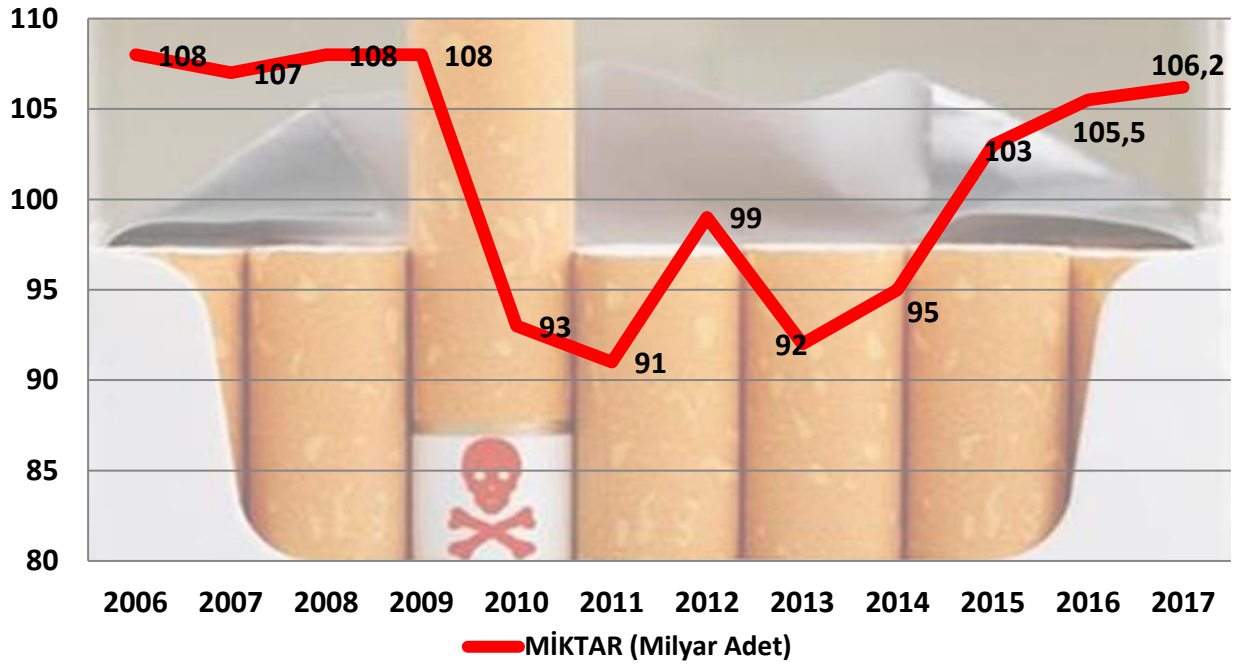

Kaynak: TÜİK

SİGARA TÜKETİMİ

Tütün kontrolü çalışmaları özellikle toplum sağlığının korunması boyutu ile Tütün Ekspertleri Derneği tarafından desteklenmektedir. 2018 yılı itibarı ile sigara üzerindeki vergi yükü ÖTV ve KDV ile birlikte ortalama % 84' e yaklaşmaktadır. Bu vergi yükü ile birlikte artan sigara fiyatları ile özellikle genç neslin erken yaşta sigaraya başlamasının engellenmesi ve orta ve düşük gelir gurubunda ki sigara tüketicilerinin ise sigarayı bırakmaları hedeflenmiştir. Ancak yüksek vergi ve yüksek fiyat sarmalık kıyılmış tütün tüketimi ile bir taraftan da sigara kaçakçılığını körüklemiştir. Tabloda gözüken yasal tütün tüketim rakamlarına kayıt dışı sarmalık kıyılmış tütünü ve kaçak sigaraları eklediğimizde ülke tütün tüketim oranının açıklanan rakamdan daha yüksek olduğu bir gerçektir. Türkiye sigara satış hacmine göre dünyanın en büyük on pazarı arasında yer almaktadır.

Tablo 11- Türkiye’de Kayıtlı Tüketilen Sigara Miktarı (Milyar Adet)

Kaynak: GTHB

İç piyasamıza arz edilen Tütün mamullerinin satış rakamları incelendiğinde 2017 yılı içerisinde toplam 56 milyar liralık bir perakende satış hasılatı ile karşılaşmaktayız. Satış hasılatları konusunda veri bulunmayan Makaron ve Sigara Kâğıdınınsa tahmini perakende satış hasılatı bu rakama eklendiğinde, **Toplam tütün mamulü piyasamızın perakende satış hacminin 58 milyar lira (11 Milyar Dolar) civarında olduğu tahmin edilmektedir.**

Tablo 12 - Tütün Mamullerinin İç Piyasaya Satış ve İhracat Hasılatı (2017)

	Miktar	İç Piyasa Perakende Satış Hasılatı (TL)	İhracat Hasılatı (USD)
Sigara	106.223.754.440 Adet	55.966.662.595	484.523.369
Puro ve Sigarillo	38,611 kg	24.108.552	66.800
Nargilelik Tütün Mamulü	68,183 kg	6.698.573	24.020.488
Sarmalık Kıyılmış Tütün Mamulü	364,835 kg	35.772.821	
TOPLAM		56.033.242.541	508.610.657

Kaynak:GTHB

2017 yılında tütün mamullerinden elde edilen ÖTV geliri 37,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşme rakamlarına göre tütün mamullerinden elde edilen vergi gelirleri toplam vergi gelirlerinin %7'sine tekabül etmektedir. **2017 yılında tabloya Kıyılmış Tütün ihracatının eklenmesi ile toplam 603 milyon dolarlık tütün mamulü ihracatı gerçekleşmiştir.**

30 Haziran 2018 tarihinde yapılan ÖTV değişikliği ile sigaranın düşük fiyatla satışını engelleyici yönde, nispi oranda azaltma, asgari maktu vergi tutarında artırma yapılmıştır. Bu durum düşük fiyat sınıfındaki sigara markalarının fiyatını yükseltmiş, yüksek fiyatlı sigara sınıfındaki markalarının ise vergisini düşürmüştür.

Son yıllarda özellikle Meyve Aromalı Nargilelik Tütün Mamulü üretim tesislerinin kurulumunda önemli bir artış yaşanmış ve yurt içinde kurulu bu üretim tesislerinin sayısı 26'ya yükselmiştir.

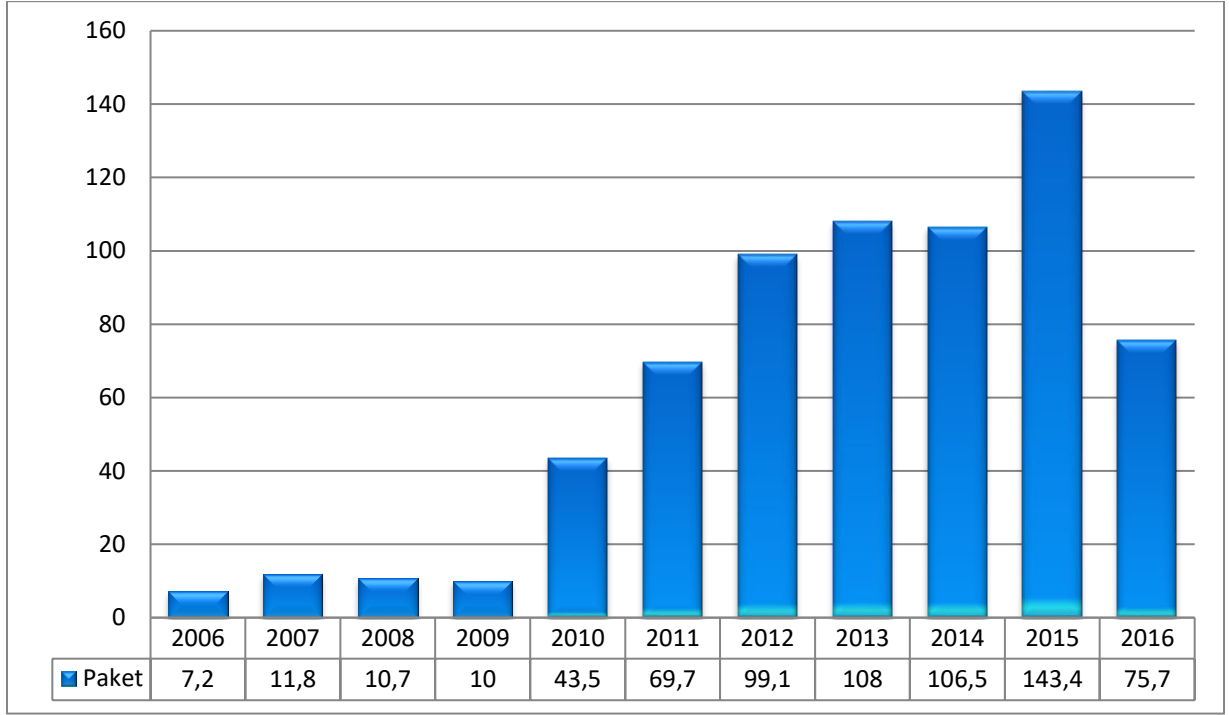
TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN YASA DIŞI TİCARETİ;

Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Raporlarından derlenen verilerde özellikle 2009 yılından itibaren kaçak sigara yakalama oranlarındaki artış dikkat çekicidir. 2009 yılında 10 milyon paket olan kaçak sigara yakalaması 2015 yılına gelindiğinde altı yıl içinde 143,4 milyon pakete yükselmiştir.

KOM birimlerince 2016 yılı içerisinde ele geçirilen kaçak sigaraların neden olduğu vergi kaybının yaklaşık 400 milyon TL'yi bulduğu tahmin edilmektedir Ülkemizde ele geçirilen kaçak sigaraların büyük bir kısmının Bulgaristan, Çin, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri menşeli sigaralar olduğu görülmektedir. Söz konusu sigaraların Dubai üzerinden İran, Irak, Suriye ve İran'ın Türkiye sınırına getirilip depolandığı, ardından da yasa dışı yollarla Türkiye'ye sokulduğu KOM raporlarında ifade edilmektedir. Bahsi geçen sigaralara ilişkin gerçekleştirilen ihracatların, ihraç edildiği ülkelerin nüfusu ve iç tüketimi ile doğru orantılı olmadığına dikkat çekilmektedir.

Ayrıca çevre / komşu ülkelerle kıyaslandığında en pahalı sigara satışı (Yunanistan hariç) ülkemizdedir. Komşu ülkelerde 1,5 dolar civarında olan Premium marka bir sigaranın ülkemizdeki satış fiyatı 2,5 dolar dolayındadır. Bu durum ise bizi yasadışı ticaretin hedef pazarı haline getirmiştir.

Tablo 13 – Yakalanan Kaçak Sigara Miktarı (Milyon Paket)

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, KOM Raporları

Tütün mamullerinde yaşanan sigara ve diğer tütün mamulleri kaçakçılığının piyasanın %15'i civarında olduğu düşünülmektedir yasa dışı yollardan ülkemize giriş yapan bu ürünler hem halk sağlığını hem de ekonomimizi olumsuz yönde etkilemektedir.

Özellikle ısıtılarak tüketilen tütün ürünleri, likit-elektronik sigara ile Nargilelik Tütün Mamulü kaçakçılığında önemli bir artışın yaşandığı görülmektedir.

4733 sayılı yasanın 6. Maddesinde bulunan “Türkiye’de tütün mamulleri üretmek isteyenlerin; yıllık üretim kapasitesi tek vardiyada, sigara için iki milyar adet, diğer tütün mamulleri için ise onbeş tondan az olmayan, tütün hazırlama bölümleri dahil tam ve yeni teknoloji ile tesisler kurmaları şarttır” hükmü, tamamen piyasada bulunana çokuluslu şirketler lehine işleyen bir mekanizma yaratmaktadır. Amerika dahil olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde tütün mamulleri üretiminde böyle bir kısıtlama yoktur. Bu düzenleme yerli sermaye ile kurulacak daha düşük kapasiteli ve yerli tütünden imal edilmiş sigaraların satışını yapabilecek küçük ölçekte fabrikaların kurulmasının önüne geçmektedir. Özellikle Amerikan Blend harmanlar konusunda yaşanan yasaklama girişimlerinin devam etmesi halinde popülerliğini yitirmiş Türk tipi sigara harmanları tekrar tüketicinin gündemine gelebilir.

TÜTÜN KONTROLÜ ÇALIŞMALARI

Ulusal Tütün Kontrol Programı (UTKP)'na ilişkin Eylem Planının ilki 2008-2012 yılları arasında uygulanmış, ikincisi ise 2015-2018 dönemini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. 4207 sayılı Kanun 2008 yılında revize edilmiş ancak, tüm hükümleriyle uygulanması 19/07/2009 tarihinden itibaren gerçekleşmiştir. Akabinde UTKP Ulusal Tütün Kontrol Eylem Planı yayınlanmıştır. Bu yasal düzenlemeler ile önemli bir kamu duyarlılığı yakalayan tütün ürünlerin tüketiminin kontrol çabaları dünyada örnek gösterilecek boyuta ulaşmış, ancak aynı başarı tütün ürünlerinin tüketimine yansıtılamamıştır.

2008 - 2011 yılları arasında %15'lik bir düşüş gösteren kayıtlı sigara tüketimi 100 milyar adedin altına inmiştir. Ancak 2012 yılında 8 milyar adetlik artışla tekrar 100 milyar sınırına dayanmış ve 2017 yılı itibarıyla 106 milyar adet olmuştur. Bu artışın sebepleri, özellikle genç nüfusta artan stabil kullanım oranı, kaçakçılıkla mücadele nedeniyle kayıt dışı ürüne ulaşılabilirliğin zorlaşması ve tüketicilerin fiyatları kanıksamasıdır. Dünya'da gelişmiş ülkelerde tütün kullanımında azalma görülmesine karşılık Asya-Pasifik-Afrika ülkelerinde bunun artacağı öngörülmürken ülkemizde ise yakın gelecekte tütün mamullerinin kullanımında ciddi bir düşüş beklenmemektedir.

Dünyada ki önemli tütün ihracatçısı ülkelerin tütün mamulleri tüketimi ile yaprak tütün üretimleri arasında bir denge gözeterek uygulamalar yaptıkları açıktır. Brezilya, dünyada tütün kontrolü çalışmalarında örnek uygulamalar yapan bir ülke olmakla birlikte, yıllık 3,5 milyar doları bulan tütün ihracatı ile dünyanın en büyük tütün ihracatçısı ülkelerinden biridir. Tütün mamulleri tüketimi ile mücadele yaprak tütün üretimine ve ihracatına engel olmamaktadır.

ÖNERİLER

Tütün üreticileri yurt genelinde 100 bin üretici ailesini temsil eder. Ancak özellikle son yıllarda bu kesim unutulmuştur. Neredeyse tütünün tarımsal ürün olarak dahi görülmemesi yüksek ihracat kabiliyeti olan bir ürünün üreticileri ve ülkemiz için kabul edilebilir bir durum değildir. Tütün üretimi, Bakanlığımızın Milli Tarım Projesi ile yeniden tanımladığı Tarımsal Havzalar içerisine alınmalı ve desteklemelerden faydalanmalıdır.

Genellikle yüksek gelir grubu tarafından tüketilen ve önemli bir kısmı ithal edilen puro, sigarillo gibi ürünlere %40 Nisbi ÖTV uygulanırken, dünyanın her yerinde gelir seviyesi düşük kesimlerce üretilen ve tüketilen sarmalık tütünlere %63 Nisbi ÖTV uygulanmaktadır. Tek başına içilebilen yerli ve soslanmamış Sarmalık kıyılmış tütünde ÖTV %35 bandına çekilmeli, Avrupa'da ki örnekler dikkate alınmalıdır.

4733 sayılı yasanın Tütün Mamulü Üretim Tesisleri kurulumunu düzenleyen 6. Maddesinde ki hükümler çok yüksek yatırım miktarı ve zorlayıcı koşulları nedeni ile yerli üreticinin bu alana girişine engel olmaktadır. Bu maddeler esnetilmeli, yerli sanayicinin yerli tütünden sigara üretimine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir, ülkemiz tütüncülüğünün önünü tıkayan en önemli maddelerden biri bu düzenlemedir.

Tütün fonu, Türk tütününü koruyacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Ülkemizde örgütsüz ve sahihsiz durumda bulunana tütün üreticilerinin örgütlenebilmesi için çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Türkiye sigara tüketim miktarında dünyanın ilk on pazarından biridir. Bu nedenle Türkiye’de tütün mamulü üreten firmalara Pazar payları oranında belli bir miktar yaprak tütünü ülkemizden satın alma zorunluluğu getirilmelidir. Türkiye’de üretilmiş tütüne alım zorunluluğu getirilmesi, her yıl belli bir miktar tütün üretimini ve satışını garanti edecektir. Bu model ile yurt dışı kaynaklı sipariş dalgalanmaları ve üretici aleyhine gelişecek fiyatlandırmaların önüne geçilecektir.

Tütün ve tütün mamulleri sektöründe tasarruf yetkisi, Tarım ve Orman Bakanlığımıza geçmiş durumdadır. Toplumumuzu tütün mamullerinin tüketiminin zararlarından koruma çalışmaları devam etmeli, aynı zamanda, Bakanlığımızın üretimi ve ihracat boyutları ile ülkemizin önemli bir kesimini ilgilendiren tütün ile ilgili bir “Milli Tütün Politikasını” ortaya koyması gerekmektedir.

Kamuoyuna saygı ile duyurulur.

Servet YAPRAK
Yönetim Kurulu Başkanı